

KOC University Library

3 1093 6250816 7

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & INAN KIRAÇ - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

DS
51
A632
A3
v2 1997
C.4

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

Bilim Kurulu / Advisory Board

Fahri İŞİK
Sencer ŞAHİN
Havva İŞKAN
Oğuz TEKİN
Burhan VARKIVANÇ

Yayın Yönetim / Editör

Kayhan DÖRTLÜK
Üftade MUŞKARA
Umut SEZGİN

Çeviriler / Translations

Doğan TÜRKER
T.M.P. DUGGAN

Yapım / Production

Zero Ltd. Şti.

Yazışma Adresi / Mailing Address

Kaleiçi Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No.25
07100 ANTALYA-TÜRKİYE
akmed@koc.net

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Fahri Işık	
<i>Megaron - Özel Bir Yapı Tipinin Kökeni, Gelişimi ve Bir Ege Tapınağına Dönüşümü</i>	1
Melih Arslan	
<i>Yeşilova-Çeltek Side Tetradrakmi Definesi 1995</i>	51
Boris Raev	
<i>New Finds of the Alanian Graves with Import Goods in the Krasnodar Region</i>	71
Burhan Varkıvaç	
<i>Eine Alterbekrönung aus Patara</i>	87
Michael Küpper	
<i>Ländliche Siedlungsstrukturen in Pamphylien am Beispiel Sillyon</i>	97
Mustafa Büyükkolancı	
<i>Termessos N1 Yapısı</i>	117
Nevzat Çevik	
<i>“Yuvarlak Kaya Ostohekleri” Trebenna’da Belgelenen Yeni Bir Mezar Tipi ve Onun Işığında Benzeri Çukurların Yeniden İrdelenmesi</i>	127
Oğuz Tekin	
<i>Elaiussa-Sebaste Sikkeleri</i>	151
Paul Kessener - Susanna Piras	
<i>The Pressure Line of the Aspendos Aqueduct</i>	159
Süleyman Bulut - Fatih Gülşen	
<i>Patara-Bodrum Oda Gömütü</i>	189
Friedmund Hueber	
<i>Arkeolojik Anıtlar Sağlamlıklarını Nasıl Kaybediyorlar</i>	205
Sema Bilici	
<i>Antalya ve Bodrum Müzeleri’ndeki Chamlevé Dekorlu Bizans Seramikleri</i>	223
Sema Alpaslan	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’ndeki Trapez Kesitli Levhalar, Levha Üstü ve Levha Kaideleri</i>	235

Meryem Acara - B. Yelda Olcay	
<i>Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve</i>	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri</i>	249
Oğuz Tekin - Yaşar Ünlü	
<i>Mersin Müzesi'ndeki Bir Grup "Leeuwendaalder"</i>	267
Muhammet Güçlü	
<i>Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve</i>	
<i>İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge</i>	289

Patara - Bodrum G6mütü

Süleyman BULUT*

Fatih GÜLŞEN*

Patara kent merkezinden uzak, Bodrum Mevkii düzlüğünde, Bodrum Anıt G6mütü'nün 10 m. kadar güney karşısında konumlanır. Kuzey-güney doğrudur (Res. 13). 1996 sezonunda kazılan gömüt ilk raporda "temenosg6müt" olarak tanımlanmıştır¹. Bugünkü görünümlü lahit podyumuyla, onu çevreleyen 1.10 m. yüksekliğindeki duvarları ve iki kapı sövesi ile birlikte, doğu duvara bitişik ayrı bir lahit podyumundan ibarettir (Res. 1).

G6müt, dikdörtgen planlıdır. Kuzeye bakar. Cepheyi oluşturan kuzey duvar uzunluğu dışta 7.20 m. iken arka duvar 7.10 m.'dir. Yan duvarlar da farklı uzunluklara sahiptir; doğuda 8.25 m., batıda 8.10 m. Duvarlar cephede 0.60 m. dışa taşar. 3.05x2.10 m. boyutlarındaki lahit podyumu arka duvara 0.75-0.70 m. aralıkla paralel uzar. Podyum üzerine oturan 2.70x1.55 m.'lik alan 0.30 m. kalınlığında bloklardan örülmüştür (Res. 14).

G6mütün dış ölçülerindeki çarpıklık, içte de kendini gösterir. Doğü duvarı içten 5.75 m. iken batı duvarı 5.20 m.'dir. Kuzey ve güney duvarları 4.70 m.'lik ölçüleriyle denktir. Duvar uzunluklarındaki farklılık, kalınlıklarda da görülür. Doğü duvarı 1.15 m., batı duvarı 1.10 m., kuzey duvarı 0.80 m. güney duvarı da 0.90 m.'dir (Res. 15).

1.10 m.'lik açıklık ile gömüte girişı sağlayan kapı İon düzenindedir². Kapı söveleri üç silmeli olup doğuda 1.55 m., batıda ise 1.70 m. yüksekliğe kadar yerindedir. Sövelerde hiçbir iz yokken, eşik bloğu üzerinde, iki mil yuvası ile biri dikey kilitleme deliğı olarak kullanılmış üç adet yuva vardır. Eşik bloğu ön yüzü, temelden itibaren 0.12 m.'ye kadar kabaca, 0.28 m.'si de ince işlidir. Bu da gömüt önü yürüme zeminini göstermektedir. Ayrıca kuzey karşısında bulunan Bodrum Anıt G6mütü'nün cephesiyle bakışımı olması ve de gömüt önünden kuzeye yönelen düzensiz bloklar da, yürüme zemini beklentisinin tahtıdır (Res. 14).

G6müt duvarları, cephe dışında, dışta iri ve düzenli polygonal bloklarla içte ise küçük ve düzensiz bloklarla örölüp aradaki boşluk harç ve moloz taşlarla doldurulmuştur. Örgü malzemesi olarak kullanılan bloklarda çakışan yüzler kabaca düzleştirilmiştir. Duvarların iç kısımları sıvalıdır. G6müt odası zemini, sıkıştırılmış küçük moloz taşların üzeri harç ile düz-

* Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Kampüs-ANTALYA.

G6mütün yayın hakkını veren Patara Kazıları Başkanı F. Işık'a, kazısında emeğı geçen başta S. Aktaş'a, yayın aşamasında yardımlarını esirgemeyen C. Işık'a, H. İşkan'a, N. Çevik'e, B. Varkıvanç'a, G. Işın'a ve S. Akerdem'e teşekkür ederiz.

¹ S. Bulut - F. Gülsen, "Temenosg6müt" KST XIX, 1997 (Baskıda).

² İon kapısı için bk. Vitruv 4. VI. 4; A. Büsing-Kolbe, "Frühe griechische Türen", JdI 93, 1978, 82 vd.

leştirilmiştir (Res. 2). Lahit podyumu 0.95 m. yüksekliğindedir ve 0.04 m. doğuya eğiktir. İlk basamak 0.38 m. yüksekliğinde ve 0.07 m.'lik pahla içbükey profil yaparak sonlanır³. En alttaki 0.08 m.'lik kaba taş işçilikli bölüm mevcut zemine denk gelmektedir. Lahit podyumunu güney yüzde tek, diğer yüzlerde ise çift olarak (formlu ve 0.03 m. genişliğinde silmeler çevreler. II formlu silmelerin Klasik Çağ'dan Roma Çağı'na dek tapınak ve gömüt mimarisinde krepis ve podyumlarda kullanıldığı görülür⁴. Hemen üzerinde yukarıya doğru 0.04 m. dış bükey, 0.02 m. düz, 0.04 m. iç bükey, 0.01 m. kalınlığındaki silmeler lahit podyumunu çevreler (Res. 3,15). Podyumu oluşturan bloklar, gömüt duvarlarına oranla içte ve dışta daha düzenli bir taş işçiliği gösterir. Bloklarda birleşen yüzlerinin kenarları ince bir şerit halinde düzleştirilip ortaları kaba bırakılarak anathyrosis oluşturulmuştur. Birer kenet ile tutturulan bloklar, içte kaba dışta ise ince işlidir. Podyum 2.06 m. ene sahip olup ele geçtiği kadarıyla 0.50 m. derinliğindedir. Mezar içinde bulunan 0.94 m. yüksekliğindeki L-biçimli köşe bloğu, mevcut podyum bloklarının üzerine oturur (Res. 7). Ancak geç dönemde yapılan oynamalar, zemin hakkında sağlıklı bilgi edinmemize olanak vermez. Geç dönem kullanımında, podyum üzerine moloz taşlarla iliştilen, ikisi 1.70x1.10 m., diğeri ise 1.40x0.55 m. ölçülerindeki üç adet tekne altlığının alt kısımları ince işli, üst kısımları ise kaba işlidir (Res. 3). Bu blokların üst kısımlarında, merkezlere açılan kurtağızları mevcuttur⁵. Lahit teknesinin oturtulduğu alan 1.29 m.'dir. 0.30 m. en ve 0.19 m. yüksekliğindeki basamak, dört tarafı çevreler. Basamağın hemen altında 0.04 m.'lik pah, 0.06 m. iç bükey, 0.04 m. dış bükey ve 0.02 m.'lik iki silme altlığı dolaşır (Res. 3,15).

Beyaz mermerden yapılmış tekneye ait küçük bir friz parçası, gömütün doğu duvarı dışında ele geçmiştir (Res. 6). Güneybatı köşede kırık olarak bulunan beyaz mermer lahit kapağı ise Dokimeion⁶ işçiliklidir (Res. 4). Malzemenin ve işçiliğin aynı olması nedeniyle bu kapak ve tekne birbirine ait olmalıdır. Lahit kapağı 1.20 m. eninde ve 0.64 m. yüksekliğindedir. Kapağın uzun kenarını ortalayarak bir aslan başı yer alır (Res. 5). Kapağın ele geçen sağ köşe akroteri üzerinde, kenarlardan çıkarak akroterin üst köşesinde sonlanan yarım kapalı palmet yer alır. Akroterin eksenindeki asma ya da çınar yaprağı, 7 dişe parçalanarak verilmiştir. Palmetlerin, yaprak üstleri düz olarak işlenmiş, uçlar ve yaprak arası boşluklar matkap ile oyulmuştur. Kimi kısımlarda görülen bu matkap delikleri, akroterin ya yarım kaldığını ya da kapağın dar yüzlerinin duvara dönük olması nedeniyle detaylı işlenmediğini gösterir. Alınlığın ortasına kaba işçilikli bir rozet motifi oturtulmuştur. Altında lotus-palmet, yumurta, inci boncuk dizisi ve Lesbos kymationu sıralamasında bir profil yer alır. Bir tomurcuktan çıkan ve beş yapraktan oluşan lotus-palmetlerin araları, silme üzerine oturan çift sarmallarla bağlanmıştır. Eksen yaprak ince bir görünüm halindeyken, taç yapraklar uçlara doğru kalınlaşırlar. Lotus-palmetleri birbirine bağlayan ikili sarmal uçlar, kenarlardaki taç yapraklara dokunur. Yumurtalar geniş ve yuvarlaklaşmış çanakların içindedir. Araları kı-

³ Profil için bk. C. Erder, Hellenistik devir Anadolu mimarisinde kyma rekta-kyma reversa (1967) 2 vd. Res. 1 Lev. A (kavetto).

⁴ II formlu silmeleri için bk. K.G. Lanckoronski - G. Niemann - E. Petersen, Städte Pamphylens und Pisidiens II. Pisidien (1892) Res. 76,90; Th. E. Kalpaxis, Hemiteles (1986) 154 vd. Lev. 15 (Olympia, Zeus Tapınağı), 17 (Delos, Apollon Tapınağı), 20 (Phigalia, Apollon Tapınağı).

⁵ Kurtağız denilen bu sistemde bir yanı eğri açılan yuvaya oturtulan metal parçalar aracılığıyla bloklar kaldırılabilir. A.K. Orlandos, Les Matériaux de Construction II (1968) 97 vd. Res. 106 vd.; W. Müller-Wiener, Griechisches Bauwesen in der Antike (1988) 82 Res. 39.9.; N. Çevik, "Antik Çağ'da yapı taşlarının kullanılmasına ilişkin teknikler", Mimarlık 28, 1995, 12 vd.

⁶ Dokimeion lahitleri için bk. M. Waelkens, Dokimeion, die Werkstatt der repräsentativen kleinasiatischen Sarkophage (1982) Lev. 2 vd.

sa saplı mızrak uçları ile bağlanan çanaklar altta oval işçilikli boncuklarla bütünleşirken, mızrak uçları incileri ortalar (Res. 4,5).

Kazıda ele geçen Bizans Çağ seramikleri, gömütün geç dönemde de kullanıldığını gösterir ki, doğu duvarı üzerindeki düzleştirilmiş harç ve podyum üzerine molozlarla iliştilen tekne altlıkları bunun kanıtıdır (Res. 3). Antik dönem ve günümüzde yapılan değişiklikler, gömütün üst örtüsü dışında, genel olarak plan değişikliğine neden olmamışlardır.

Bodrum'da bu gömüt ile diğer anıt gömütün arasından geçerek, Mercimecik Tepe'ye ulaşımı sağlayan yolun yapımı sırasında, her iki yapıya ait bloklar yol kenarlarına dağıtılmıştır. Yapıya Bodrum sakinleri tarafından yakın dönemde inşa edilen konutlarda, gömüte ait blokların da kullanıldığı görülür. Ayrıca onların söylemine göre gömüt "frenk incirleriyle kaplanana dek, hayvan ağılı olarak" kullanılmıştır. Gömütün batısında yer alan teras duvarında, doğal etkenler sonucu çokca aşınmış, kötü durumda yalın ve Hellence yazıta sahip bir yuvarlak sunak bulunur.

1996 kazısında ele geçen 0.85 m. ve 0.70 m. yüksekliğindeki iki adet söve parçası, gömütün özgün duvar yüksekliğini vermesi bakımından önemlidir. Bu söve parçaları cephe duvarı içine her iki yanda 1.50 m. ve 1.20 m. uzanarak bu duvarla uyum sağlar. *In situ* durumdaki kapı söveleri tamamlandıktan sonra, eşikten lentoya kadar 2.40 m. yüksekliğe ulaşan giriş, duvarların da en azından bu yüksekliğe ulaştığını göstermektedir. Kırık durumda ele geçen 0.41 m. yüksekliğindeki kapı lentosu doğu söve üzerine tamamlanabilmektedir. Söveler ve lento bloğu yerlerine oturtulduktan sonra, gömütün cephe duvarı 2.81 m. yüksekliğe ulaşır ki, bu da cephenin diğer duvarlarla organik bütünlüğü göz önüne alındığında, gömüt duvarlarının saptanabilen en az yüksekliğini verir (Res.1,16).

Kazı sırasında ve çevrede yapılan araştırmalarda ele geçen harç bağlantılı tuğlalar gömütün üst örtüsü hakkında bilgi verici niteliktedirler. Lahit podyumu etrafında 0.05 m. kalınlığındaki, birbirlerine harç ile tutturulan ve üzeri sıvalı tuğla parçaları, yoğun olarak ele geçmiştir.

Gömüt çevresi ve lahit podyumu içinde bulunan bloklar, podyum ile aynı işçiliği gösterirler ve *in situ* durumdaki podyum blokları üzerine otururlar. Ancak podyumun dar yüzlerinde, kapıya ilişkin bir iz görülmez. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi tekneye ait küçük bir mimari parçanın bulunması tekne ve kapağın birarada kullanıldığını göstermektedir. Farklı bir mimari biçim söz konusu değildir. Geç dönemde podyum üzerine molozlarla iliştilen ve 0.50 m. yüksekliğinde tekne altlığını oluşturan üç adet basamaklı blok, tekneye kadar olan yüksekliği verir. Zeminden tekneye kadar 2.29 m. yüksekliğe ulaşan ve de benzerleri gibi 1.10 ya da 1.20 m.'lik tekne yüksekliğiyle, ele geçen 0.64 m. yüksekliğindeki kırık kapakla birlikte lahit, zeminden 4.00-4.10 m. yüksekliğe ulaşır (Res. 16).

Bodrum G6mütü, doğu ve batı duvarlarının cephe duvarından 0.60 m. dışa taşıntı yapması, Patara Batı Nekropolü M18 ve M21, Olympos Oda Mezarları⁷ (Res. 11,12), Tlos Akropolü C kayalığı 28 nolu gömüt⁸ (Res. 10), Kilikya Elaiussa Sebaste Nekropolü 21 nolu gömüt⁹ gibi pek çok örnekle, plan olarak benzeşir. Bütün bu örneklerde cephe duvarın-

⁷ Olympos oda mezarlarını tanıtan Antalya Müzesi Arkeoloğu O. Atvur'a ve Teknisyen A. Koç'a yardımlarından dolayı teşekkür ederiz. İ.A. Atilla, "Olympos Mezar Odası Kurtarma Kazısı", II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri Ankara 1991(1992) 121 vd. Res. 1,2.

⁸ H. Yılmaz - N. Çevik, "Tlos 97", AST 1998 (baskıda).

⁹ A. Machatschek, Der Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im rauhen Kilikien (1967) 79 vd. Lev. 26.

dan dışa taşıntı yapan ve “ante” gibi görünen çıkıntılar, salt tonozun oturtularak cephesel kemerin oluşturulmasına yöneliktir. Ante uçlarıyla pronaos oluşturulan ve üzerine alınlık oturtularak “tapınak gömüt” cephesi oluşturulan gömütler, Bodrum Gömütü ve yukarıda verdiğimiz örnekler ile karıştırılmamalıdır. Çünkü; bu örnekler hem tasarımda hemde iç düzenlemede tapınak gömütlerden tamamen farklıdır.

Lahit podyumu etrafında yoğun olarak elegeçen ve birbirlerine harç ile bağlı tuğla parçaları, üst örtüde tuğla malzemenin de kullanıldığını gösterir. Ancak tonoz tamamen tuğla ile yapılmış olmamalıdır. Gömütteki mimari veriler onun tuğla-taş tonozla örtüldüğünü belirlemeye yetecek düzeydedir. Bunun yanında Patara’da pekçok yapının örtü sisteminin aynı malzeme ve teknikte uygulandığı görülür. Örneğin Patara Küçük Hamamı ve Vespa-sian Hamamı’nda üst örtüde tuğla ile taş malzeme birlikte kullanılarak tonoz oluşturulmuştur. Özellikle Küçük Hamam frigidarium’unda, tonoz başlangıcı tuğla malzeme ile başlatılmış ve dışa bakan yüzler polygonal bloklarla kaplanarak, aradaki boşluk harçlı moloz taşlar ile doldurulmuştur. Bodrum Gömütü’nde de aynı teknik kullanılarak, gömüt genelinde taş işçiliğinde uyum açısından cephede ve güney yüzde taş, iç kısımda da tuğla malzeme kullanılmış olmalıdır.

Gömüt duvarları genelinde görülen polygonal taş işçiliği, salt cephede farklılık gösterir. Cephe diğer duvarlara göre daha düzenli bloklardan yapılarak vurgulanmıştır. 0.60 m.’lik dışa taşıntılı tonoz ayakları üzerine oturtulan tonozla, giriş kapatılarak cephe tamamlanmıştır (Res. 16). Olympos Doğu Nekropolü gömütleri (Res. 11,12), Kilikya gömütleri, Tlos Akropolü C kayalığı 28 nolu gömüt (Res. 10), Patara M18 ile M21 no’lu gibi gömütlerde, cepheden dışa taşıntı yaparak oluşturulan tonoz ayakları ile cephede hareketlilik sağlanmış ve tonoz üstü düzleştirilerek düz dam oluşturulmuştur. Bodrum Gömütü’nde de yan duvarlar, tonoz bitimine dek taşla kaplanarak, tonoz üstü düzleştirilip düz dam yapılmış olmalıdır (Res. 16).

Anamurium¹⁰, Elaiussa Sebaste ve Korykos¹¹ gibi Kilikya kentlerinde yaygın olarak kullanılan Roma Çağı tapınak ve ev tipli mezar yapıları tonozla örtülmüştür. Bu yapılarda, tonoz ağırlığının yan duvarlar üzerine bindirilmesi sonucu, cephe ve arka duvarların yan duvarlara göre daha dar tutulduğu görülür. N. Çevik’in Lyrboton Kome’de saptadığı Kilikya yapı tekniği ve malzemesindeki Geç Roma Çağı ev mezarlarında¹² da tonozun taşınması için yan duvarlar, ön ve arka duvarlara göre daha kalın yapılmıştır. Bodrum gömütünün dışta iri, içte ise daha küçük bloklarla örülen ve aradaki boşluğun harçlı moloz taşlarla doldurulmasıyla oluşturulan duvarları, teknik olarak Likya¹³ ve Kilikya¹⁴ örnekleri ile benzerdir.

Lahit kapağında yeralan yumurta, inci-boncuk dizisi ve mızrak uçlarının işleniş biçemi ile bir tiplleme yapabilmekteyiz. Yumurtaların uzayarak çanakta çözölmeye başlaması ve iyice açılarak alttaki boncuk dizisi ile bütünleşmesi ve de mızrak uçlarının kısa tutulup kanatlı verilerle çanakları birbirine bağlaması, yumurtaların boncukları ortalaması (Res. 4,5) Aizonai

¹⁰ E. Alföldi, *The Necropolis of Anemurium* (1971) 1 vd. Lev. III vd.

¹¹ Machatschek, age. 85 vd. Lev. 22 vd.

¹² N. Çevik - F. Gülşen, “Kent Antalya’nın Arkeolojik Envanteri III”, AST XV 1997 (Baskıda); N. Çevik, “Pamphilya’da bir Zeytinyağı Üretim Merkezi: Lyrboton Kome” Lykia IV, (Baskıda)

¹³ Olympos’un batı ve doğu nekropolünde bulunan oda gömütlerin duvarları, dışta iri içte ise daha küçük blokların araları harçlı moloztaşlarla doldurularak yapılmıştır.

¹⁴ Machatschek, age. Lev. 29 vd.

Zeus Tapınağı architrav blođu¹⁵, Uzuncaburç çeşme binası geisonunda¹⁶, çanak altına bir inci, mızrak ucuna iki yassı boncuğun gelmesiyle oluşan Pamfilya tipine girmektedir.

Tekneye ait küçük bir mimari parçanın bulunması, Dokimeion lahtinin tipolojik olarak incelemesine olanak vermektedir. Bodrum G6mütü içinde yer alan Dokimeion işçilikli lahitin bir yükselti ya da hyposorion üzerine oturtulması alışılmışın dışındadır. Bu tipte bilinen başka bir örneğin olmayışı ve de Roma Çağı lahit alt yapısında hyposorionun kullanılmadığı¹⁷ kabul edilir ise; hyposorionun erken dönemlerde kullanıldığını, Dokimeion lahtinin de ikinci kullanım olduğu düşünülebilir. Bu sorunu ancak 2 no'lu lahit, gömüt duvarları ve hyposorionlu lahtin birbirleriyle olan konumlarını değerlendirdikten sonra çözümlenebiliriz. Doğu duvarın, 2 no'lu lahtin podyumu üzerine oturması, lahtin daha erken bir dönemden olduğunu gösterir (Res. 15). Yine aynı lahit podyumu içerisinden çıkarılan sikkelerden en erkeninin Domitian¹⁸ (Res.8), Dokimeion işçilikli lahit kapağının ise geç Antoninler döneminden olması diğer bir kanıttır. Çünkü; gömüt odası içindeki lahtin, basamak olarak kullanılan podyumunda ki 0.08 m.'lik kaba işçilikli bölümün, mevcut zemine denk gelmesi, hyposorionlu lahit ile gömütün bir bütün olarak düşünöldüğünü, ithal edilen Dokimeion lahti ile de gömüt kompleksinin tamamlanmış olduğunu göstermektedir. 2 no'lu lahtin aynı düzlemde, diğerlerinden daha alta oluşu ve de kazıda daha erken dönemlere tarihlenebilecek malzemenin bulunamayışı bu olasılığı daha akılcı bir hale getirmektedir. Bu durumda hyposorionlu lahtin daha erken bir dönemden olabilmesi zor görünmektedir. Eldeki bu verilere rağmen başka olasılıkların da olabileceğini düşünerek, görüşümüzü yoruma açık tutmayı uygun görmekteyiz. Likya lahitlerinde görölen yerden yükseltirme geleneğinin, Dokimeion lahtinde de sürdürölmüş olabileceğini düşünerek, bu konumuyla lahti, Likya lahit tipolojisi içerisinde değerlendirmenin doğru olacağı kanısındayız.

J. Borchhardt "tekne altında, podyum içinde yer alan mekanı hyposorion" olarak¹⁹ belirtir. H. Yılmaz ise "hyposorion bir konstrüksiyon formunu taklit etmez ancak; arasına bu bölümün üst kenarında bir kymation şeridi ya da basit bir profil yer alır" der ve bunu da "tarif edilen yalın formun hyposorion olarak geçerli olduğunu bize kabartmaların hyposorion üzerinde değil, aksine lahit altlığı üzerinde yer alan Payava Lahti'nin gösterdiđini²⁰" söyler. Burada hyposorion, podyum üzerinde yükselti ile tekne altlığını oluşturan ve lahti tamamlayan bir mimari form olarak belirtilmiştir. Klasik Çağ'da yoğun olarak kullanılan bu tip lahitler basamaklı podyum, hyposorion, tekne altlığı, tekne ve kapakla tamamlanır. Bazı lahitlerde basamaklı podyumun ve kaide işlevi gören masif levhanın görölmediği de göze çarpmaktadır²¹. Bu konumuyla tanımlanan hyposorion, gömütteki lahtin mimari özelliklerine uymaktadır (Res. 15). Kapıya ait bir ize rastlanılmamış olsa da²², bloklarda ve zeminde görölen ince işçilik, lahit genelindeki konumu, bir yapı konstrüksiyon formunu taklit etmeyişi ve üst kenarda bulunan profilleri ile birlikte, buranın bizde hyposorion olabi-

¹⁵ M. Karaosmanoğlu, Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Yumurta dizisi (1996) 58, Lev. 21a.

¹⁶ age. 104, Lev. 49a.

¹⁷ H. Yılmaz, "Überlegungen zur typologie der lykischen Sarkophage", Likya I, 1994, 45,48.

¹⁸ J.P.C. Kent -B. Overbeck -A.U. Stylow, Die römische Münze (1973) Lev. 63 vd.

¹⁹ J. Borchhardt, Myra. Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit. IstForsch 30, 1975, 103

²⁰ Yılmaz, age. 44, 48.

²¹ İdil, age. 8.

²² Roma Çağ'ına tarihlenen Andriake 2 no'lu lahitte, hyposorionu oluşturan blokların üst kısımlarına açılan 0.36 x 0.37m.'lik bir kapı ile hyposoriona girilmektedir. bk. İdil, age. 22, Lev. 3.2.

leceği kanısını uyandırmaktadır. Likya'da Klasik Çağ'a özgü hyposorionlu²³ ya da tekne altında ikinci mezar odalı²⁴ lahit tipi, Roma Çağı'nda Likya lahit tipolojisi için sıra dışı bir durum yaratarak, bu örnekle karşımıza çıkar. H. Yılmaz'ın "Roma Çağı'nda lahit altyapısında hyposorionun kullanılmadığı, bunun yerine Likya'nın mezarları yerden yükseltme geleneği, mezar odalı ya da daha sık rastlanan mezar odasız podyumlarla sürdürülmüştür"²⁵ şeklindeki görüşüne rağmen, burada hyposorion ile Dokimeion lahtinin "aynı ya da farklı dönemlerden olduklarını açıklayabilme imkanına sahip olmasak da" birlikte kullanıldıkları için, tekil bir örnek olmasına karşın, Roma Çağı'nda da geleneğin devam etmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Bodrum Gömütü, ante uçlarıyla salt plan olarak Tapınak Gömüt'leri çağrışırsa da Klasik Çağ'dan beri bilinen ve Roma Çağı'nda yaygın olarak kullanılan "Tapınak Gömüt" mimarisinden farklıdır. Alt mezar odası olan veya olmayan "Tapınak Gömüt"lerdeki vazgeçilmeyen klineli döşem ve tapınak cephe öykünümü ile birlikte yerden yükseltmişlik, Bodrum Gömüt'ünde görülmez. Ante uçlarının uzun tutularak pronaosta derinlik sağlanması dışında, Kilikya Elaiussa Sebaste Nekropolü'nden 21 nolu gömüt, salt anteli olması ve zeminin tonozla örtülerek cephenin alınlıksız verilmesiyle benzeşir. Ancak 21 no'lu gömüt, taş işçiliği ve arka duvara iliştirilen klineli döşem ile farklıdır. Olympos'ta ortaya çıkarılan gömüt²⁶ tasarımı Bodrum Gömütü ile benzeşir. Zeminden yaklaşık 3.50 m. yüksekliğe ulaşan, kapalı mekandaki bu lahitli düzenleme, Bodrum Gömütü'ne iyi bir örnektir. Salt, Olympos Gömütü'nün üçlü lahit düzenlenişi ve hyposorionsuz oluşu farklıdır.

Gömüt odasına girişi sağlayan kapı açıklığının 1.10 m., lahit kapağı ve buna bağlı olarak olası tekne genişliğinin 1.20 m. olması, lahtin gömüt içine yerleştirilmesinin teknik olarak zor olacağını gösterir. Bu nedenle öncelikle Dokimeion işçilikli lahit yapılmış olmalı daha sonra da korumaya yönelik olarak etrafının çevrilerek üstünün kapatılmış olması gerekmektedir²⁷. Ancak; aradaki zaman farkını kesin olarak belirlemek zordur. Gömüt önündeki 2 no.'lu lahit ile Bodrum Gömütü'nün, buldukları nekropol içinde oldukça geniş bir alan olmasına rağmen bitişik yapılmış olmaları düşündürücüdür (Res. 14). Önündeki lahit ile gömütün doğu duvarının bitişirilmesi ve ortadaki Dokimeion işçilikli lahtin böylesine uyum içinde görülmesi aradaki zaman farkının fazla olamayacağını gösterir. Ancak bu görüş yoruma açıktır. Farklı zamanlarda da olsa oluşturulan bu tipten Bodrum Gömütü, Patara'da yaygın olarak kullanılan Tapınak Gömüt²⁸ ve diğer gömüt tiplerinden farklılık göstermesi, gömütü hem Likya hem de Patara için önemli bir konuma getirmektedir. Olympos Zosimas ve Kaptan Eudemos'un mezarı²⁹, gömüt odasında podyum üzerine oturtulan iki lahit ile, genel olarak tasarımı Bodrum Gömütü ile benzerlik gösterir. Ancak; mezarın

²³ Hyposorionlu lahitler için bk. İdil age. 6 vd. Lev.8,17,23,87,92; Yılmaz, age. 42 vd.

²⁴ İ.A. Atilla, Arkeoloji ve Sanat Dergisi 8-9, 1980, 26 Sek. 12,13.

²⁵ Yılmaz, age. 45,48.

²⁶ İ.A. Atilla, "Olympos Mezar Odası Kurtarma Kazısı", II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri (1991) 105 vd.

²⁷ Dokimeion işçilikli lahitlerde yoğunlukla görülen girland ya da kabartmalar burada da olmalıydı. Bu lahtin konum olarak kent merkezinden uzakta oluşu ve de teknesinin bezemeli olması nedeniyle Olympos gömütlerindeki gibi korumaya alınmış olması gerekmektedir. Dokimeion lahitleri için bk.Waelkens, age. Lev. 2 vd.

²⁸ F. Işık, "Tempelgräber von Patara und ihre anatolischen Wurzeln", Likya II, 1995, Res. 1 vd.

²⁹ O. Atvur - M. Adak, "Das Grabhaus des Zosimas und der Schiffseigner Eudemos aus Olympos in Lykien", EpigAnat 28, 1997,12 vd .Res.2.

iki katlı olması ve lahitin hyposorionsuz oluşu farklıdır³⁰. Kaptan Eudemos'un mezarı dışında batı nekropolde bulunan bir çok gömüt, hem tasarımda hem de teknikte benzeşir³¹ (Res. 11,12). Bu gömütlerden zemini küçük taşların üzerlerinin harçla düzleştirilmiş olanında lahit görülmemektedir (Res. 11). Ancak diğer gömütlerle olan yakın benzerliği, bu gömüt içinde de lahit olması gerektiğini gösterir. Yoğun bitki örtüsü ve dolguya rağmen gömüt odası içinde lahit podyumunu görebildiğimiz başka bir gömüt aynı nekropol alanında yer alır (Res. 12). Bu örnekler ışığı altında en yakın benzer örneklerini Olympos'ta gördüğümüz gömütlerin genelinde, topraktan yükseltilmeden oluşturulan gömüt odaları içinde lahitlerin yer aldığı görülür. Bodrum Gömütü'nde de aynı düzenleniş mevcuttur. Gömütün diğer örneklerden ayrılan en önemli yanı, gömüt odasında yer alan lahitin olasılıkla hyposorionlu olması ve de kapalı mekandaki düzenlemesiye Klasik ve Roma Çağ'ında bilinen tek örneği oluşturmasıdır.

1996 yılında yapılan kazılarda ele geçen kırık durumdaki Dokimeion lahit kapağı ve doğu duvara bitişik ikinci bir lahit podyumu içinden çıkarılan sikkeler, gömütün tarihlenmesi için aydınlatıcı niteliktedirler. Doğu duvarı temelleri altına giren ve bu duvara bitişik durumdaki lahit podyumu içinden dağınık durumda ele geçen sikkeler, Domitian³² (Res. 8a), Traian³³ (Res. 8b), Gordian³⁴ (Res. 8c) ve Constans³⁵ (Res. 8d) dönemlerine tarihlenmektedir. Bu lahit podyumunun oda gömütün doğu duvarı temelleri altına girmesi, bu lahti erkene tarihlenmektedir (Res. 9). Sikkelerden en erkeninin Domitian dönemine tarihlenmesi, Bodrum Oda Gömütü'nün bu tarihten daha geç olacağını göstermektedir. Ayrıca, Dokimeion işçilikli lahit kapağındaki lotus-palmet, inci-boncuk dizisi ve yumurta-mızrak uçlarının biçemi, gömütün daha sağlıklı tarihlenebilmesine olanak vermektedir. Milet Faustina Hamamı³⁶, Keramos Korinth Tapınağı³⁷, Perge ve Myra Tiyatrosu'nda³⁸ yumurta dizilerinin verilmiş biçemi, bu kapaktaki yumurta dizisi ile benzerdir. Limyra Tiyatrosu³⁹, Lykos Laodikiası'nda kilisede bulunan geison parçası⁴⁰, Kremna Tiyatrosu⁴¹ ve Patara Korinth Tapınağı'nda⁴² çanakların seyrek dizilmelerine koşut olarak boncuk boylarının belirgin biçimde uzaması, lahit kapağındaki inci-boncuk dizisi ile benzeşmektedir. Yukarıda belirttiğimiz örnekler Geç Antoninler döneminin özelliklerini içermektedir. Buna paralel olarak gömüt içinde bulunan lahit kapağındaki bezemeleri, dönem içindeki benzer örneklerle olan stilistik benzerliği ile Geç Antoninler dönemine, II. yy.'in sonlarına tarihleyebilmekteyiz. Kapağın bu tarihi ile gömüt II. yy.'in sonlarına tarihlenmektedir.

³⁰ age. 12, Res. 2.

³¹ Bean, Olympos antik kentinde bulunan mezarların, Likya için karakteristik sayılamayan bir tipin yinelendiğini ve tonozlu bir mezar odasından oluştuğunu belirtmektedir. Bk. G.E. Bean, Eskiçağda Güney Kıyıları (1997) 156.

³² J.P.C. Kent - B. Overbeck - A.U. Stylow, Die römische Münze (1973) Lev. 63 vd.

³³ D.R. Sean. Seaby, Roman Coins and Their Values (1970) 130 no: 904.

³⁴ age. 223 no: 2326.

³⁵ age. 323 no: 3871.

³⁶ V.M. Strocka, Das Markttor von Milet (1981) 29 vd. Res. 56,57; Karaosmanoğlu, age. 51 Lev. 37a.

³⁷ M. Anabolu, Roma Tapınakları (1970) 96 vd.

³⁸ Karaosmanoğlu, age. 96 Lev. 39.

³⁹ age. 86 Lev. 27b.

⁴⁰ age. 86 Lev. 27a.

⁴¹ age. 87 Lev. 28b.

⁴² age. 87 Lev. 29a.

Summary

The Tomb at Bodrum, Patara

This tomb is situated on the plain in the Bodrum neighborhood, which lies away from the center of the site of Patara, with its arched façade rising directly from the ground, with its flat roof and sarcophagus in the burial chamber is the first known example of this type of tomb at Patara. We find it convenient to name the tomb a “chamber tomb” to distinguish it from the “temple tombs” which were popular during the Roman period in Lycia and because of its similarity to the chamber tombs which are to be found in Cilicia, Pamphylia and East Lycia. The scarcity of this type in Lycia during this period enabled us to compare it more accurately with other examples in the area.

The sarcophagus in the burial chamber is of the Docimeion style. It is noteworthy that the hyposorion-type sarcophagus here. Moreover, being placed on a hyposorion over a podium, the sarcophagus differs from the sarcophagi which are placed on a podium or a bench within, among the Classical and Roman examples. The coins found inside another podium adjacent to the wall of the tomb, date at the earliest from the time of Domitian, at the latest from the time of Constantine. The east wall being placed over the foundations of the reign of Domitian. The astragal and the egg-and-dart decoration, with their close parallels, date from the late-Antonine (late 2nd century) and this date applies as well for this tomb.

Resim 1
Cephe, Genel
Grnş.

Resim 2
Gmüt Odası
Zemini.

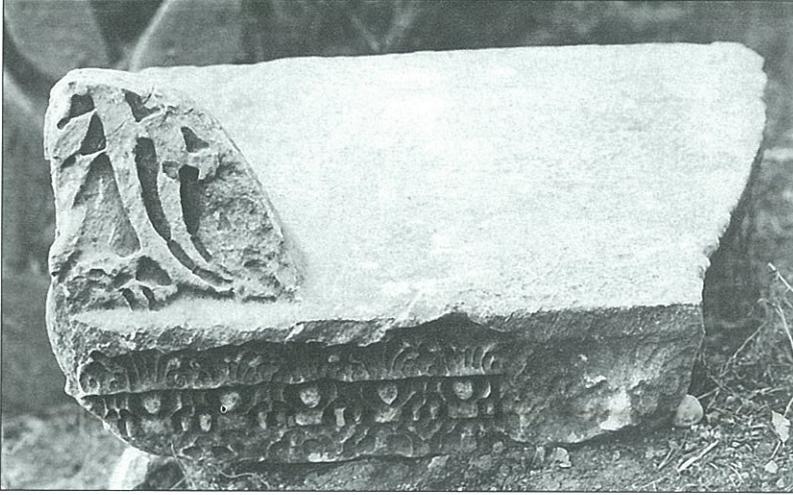

Resim 3
Lahit Podyumu,
Cephe.

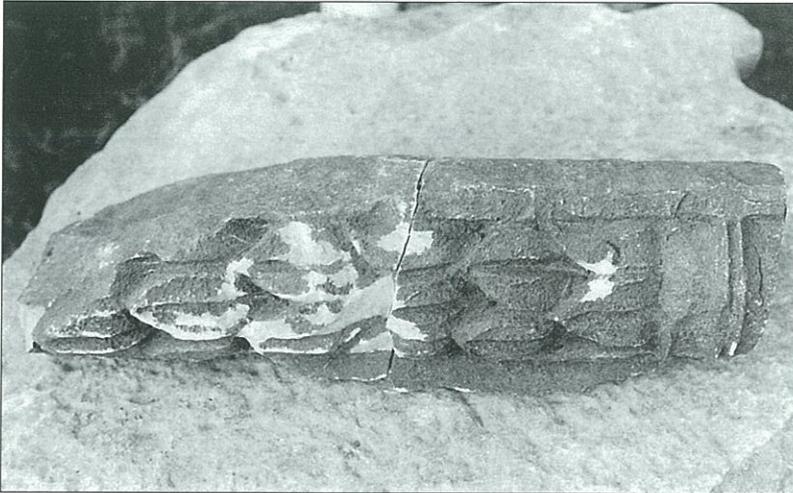

Resim 4
Lahit Kapağı,
Alınlık.

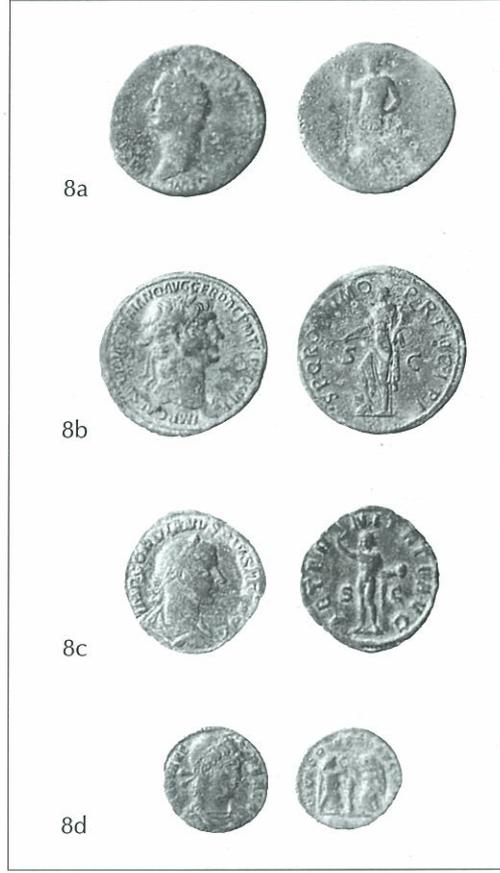
Resim 5
Lahit Kapağı,
Yan Yüz.

Resim 6
Lahit Teknesi,
Friz Parçası.

Resim 7 Lahit Podyumu, İç Görünüő.

Resim 8 (a,b,c,d)
Doğu Duvara Bitişik, Lahit Podyumu
İçinde Bulunan Sikkeler.

Resim 9
Doğu Duvar ve
Önünde Bulunan
Lahit Podyumu,
Temel.

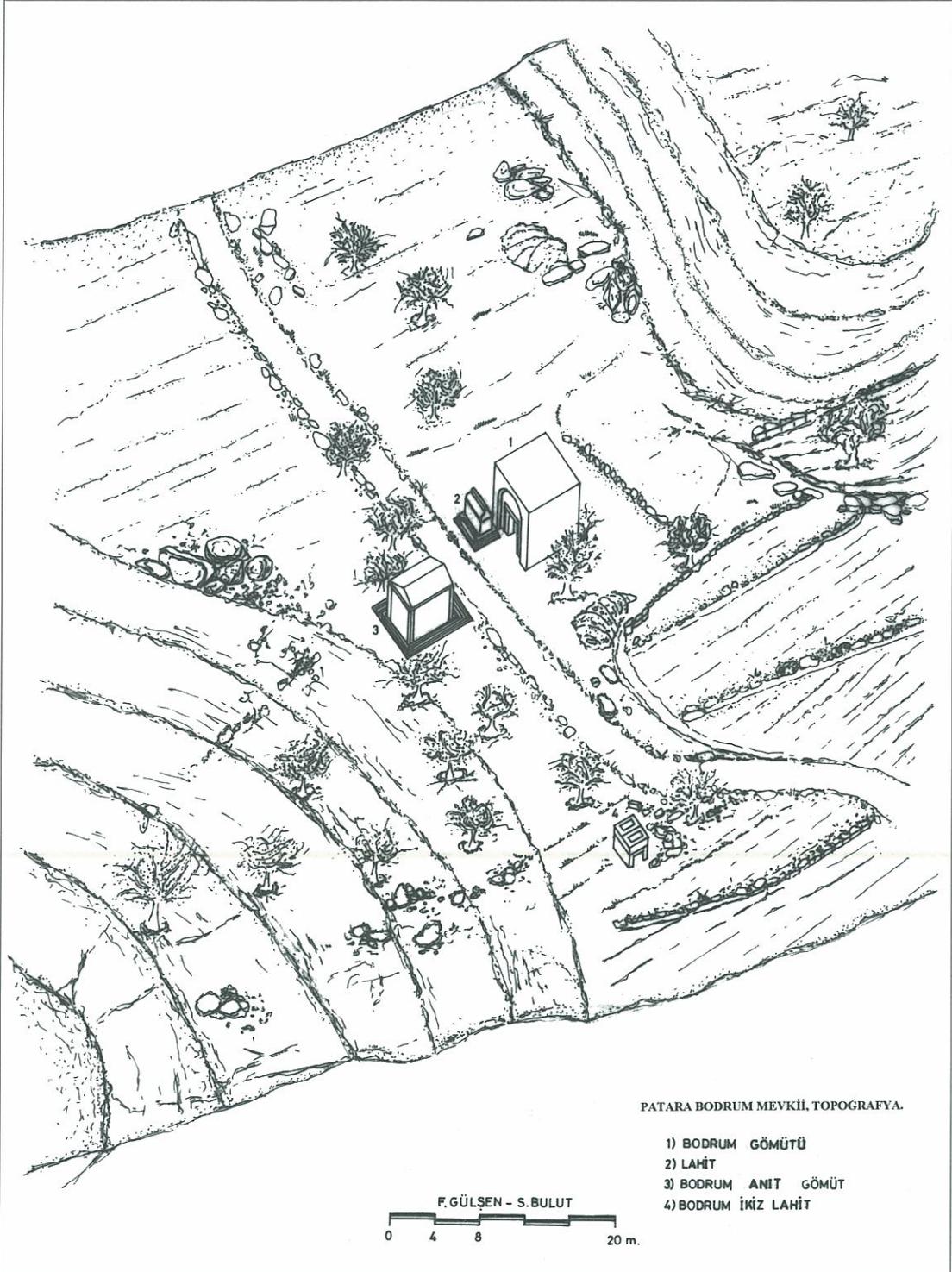
Resim 10
Tlos Akropolü,
C Kayalığı
28 No'lu Gömüt.

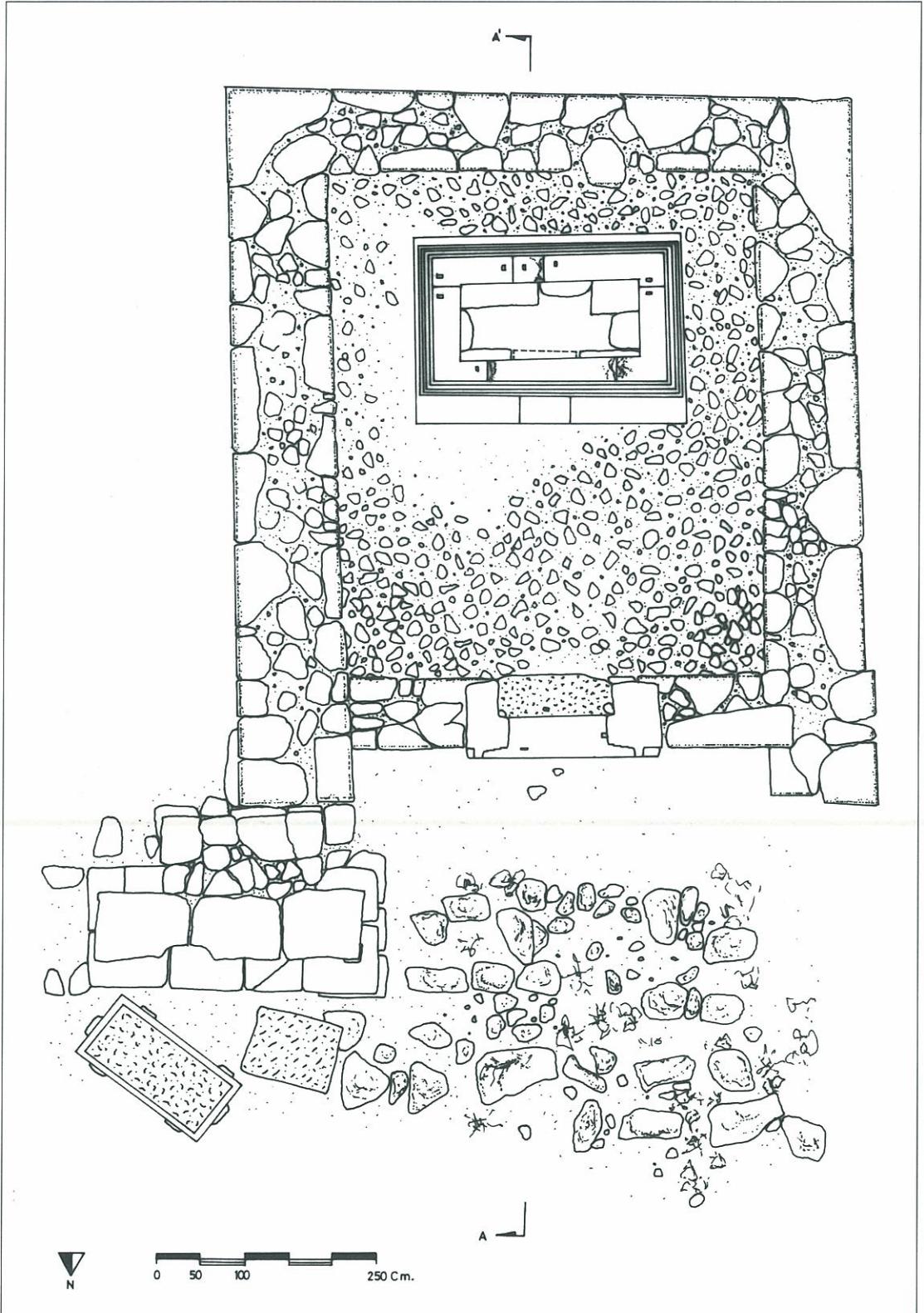
Resim 11
Olympos Batı
Nekropolü,
Oda Gömüt.

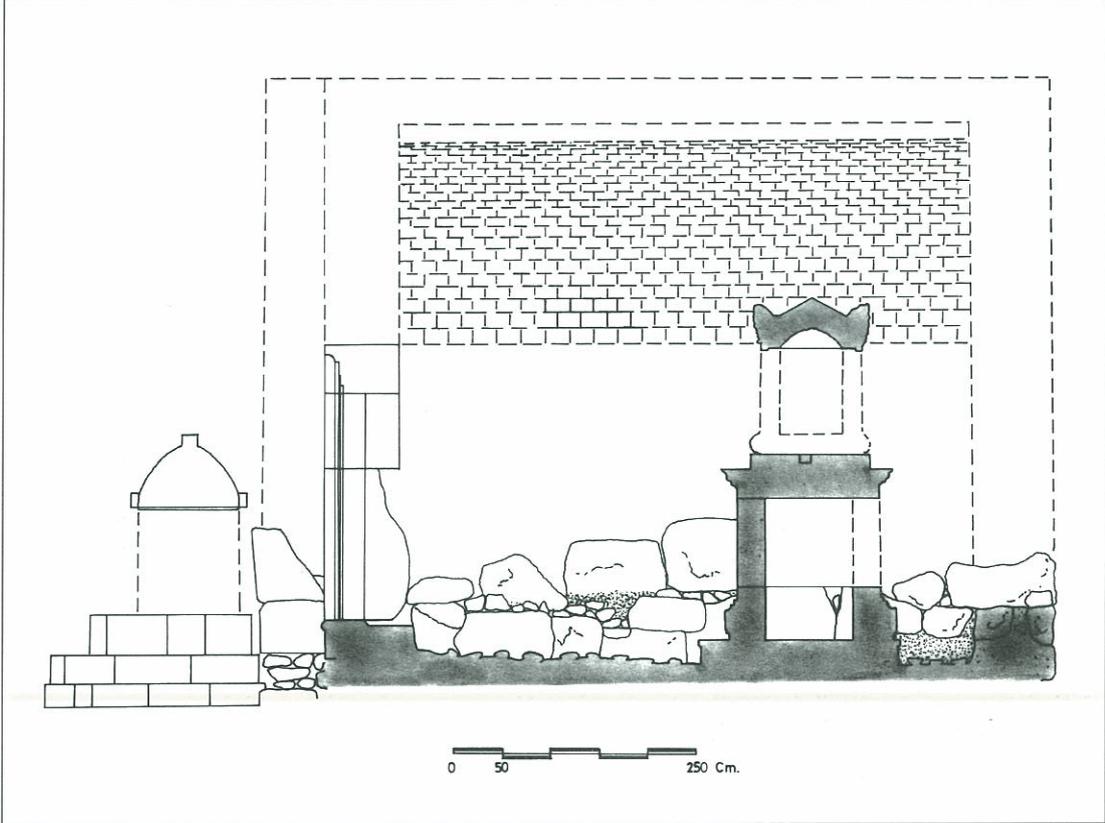
Resim 12
Olympos Batı
Nekropolü,
Oda Gömüt.

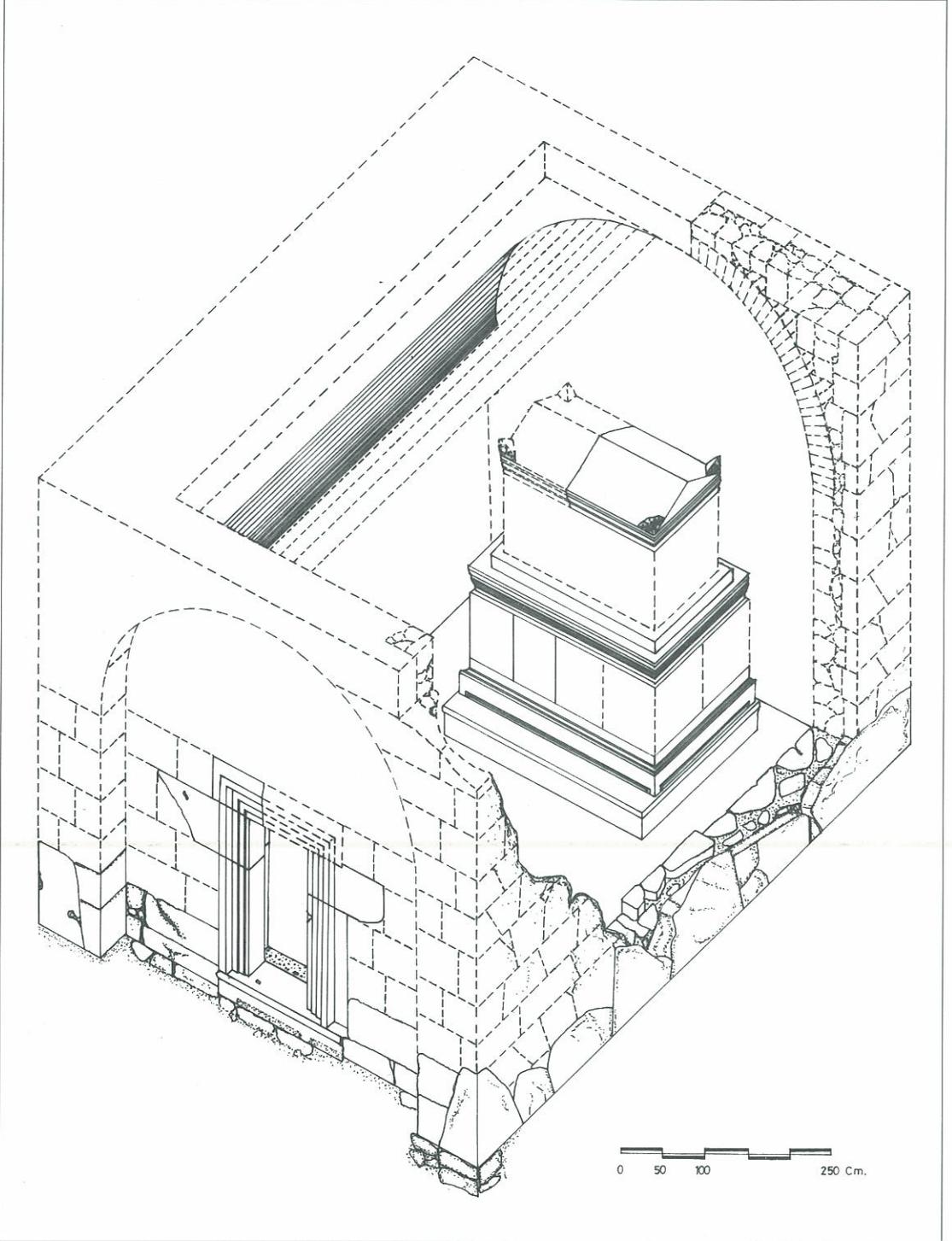
Resim 13
Bodrum Mevkii, Perspektif Topoğrafya.

Resim 14 Bodrum Oda Gömüt, Plan.

Resim 15 Bodrum Oda Gömütü, AA' Kesit.

Resim 16 Bodrum Oda Gömüt, Yeniden Kurma Denemesi.